

FEBRUARSKI MRAZ UNIČIL ŽENSKÉ CVETOVE: LESKA SPOMLADI

dr. Anita Solar, BF Agronomija, Izpostava Maribor

Kmečki glas, 19. mar. 2003, let. 60, št. 12

Oskrba leske v spomladanskih mesecih vključuje rez, gnojenje, obdelavo tal in varstvo pred boleznimi in škodljivci.

Če o sajenju leske šele razmišljate, je skrajni čas, da v večjih drevesnicah povprašate po kakovostnih sadikah. Vrtničarjem priporočamo namizne sorte z velikimi, atraktivnimi plodovi različnih oblik (Istrska dolgoplodna leska, Ennis, Fertile de Coutard, Butler, Merveille de Bollwiller, Halska leska, Gunslebert). Za tržne nasade pa bomo poleg teh sort izbirali še med sortami z okroglimi, srednje debelimi plodovi (Tonda di Giffoni, Segorbe, Tonda gentile Romana, Tonda gentile delle Langhe, Negret, Pauetet), po katerih povprašuje predvsem slaščičarska industrija. Sadike morajo biti dveletne, dobro ukoreninjene z vitalnimi brsti na poganjkih. Posadimo jih takoj, ko se zemlja primerno osuši.

Tehnološki ukrep, ki je sredi marca običajno že za nami, je rez leske. Z rezjo navadno začnemo kmalu po odpadu listja in jo zaključimo do konca februarja. Letos pa vreme narekuje drugače. Minulo zimo smo bili namreč priča izjemno zgodnjemu cvetenju leske. Zaradi zelo toplega novembra, ko je bilo po vsej Sloveniji za 3 do 4,5 °C topleje kot običajno ter nadpovprečno tople prve in tretje dekade decembra, so moški cvetovi pri številnih sortah cveteli že v decembru. Pri nekaterih sortah se je odprl tudi del ženskih cvetov, ki so se tudi oprášili. Generativni razvoj pri leski ne poteka tako, kot pri drugih sadnih vrstah, kjer oprášitvi v nekaj dneh sledi tudi oploditev. Pri leski pelodno zrno po oprášitvi 'čaka' v vratu pestičnega cveta, da se dokončno razvijejo vsi deli ženskega cveta (plodnica, jajčna celica) in do oploditve pride šele štiri do pet mesecev kasneje. V normalno hladnih zimah se večina sort opráši v februarju in nepopolno razvit ženski cvet skupaj s pelodnim zrnom 'na čakanju' brez težav prenese tudi kasnejše ohladitve do nekaj °C po ničlo ter se oplodi do konca junija. Letos pa so zgodaj oprášeni ženski cvetovi pozebli med februarskim mrazom. Preko zime je propadel tudi del še zaprtih cvetov, saj zaprte mačice pozebejo pri - 16 do - 18 °C, zaprti ženski cvetovi pa pri - 13 do - 16 °C. Pričakovati je torej slabši pridelek. Škodo, ki so jo povzročile neugodne zimske vremenske razmere, lahko omilimo tako, da z rezjo leske ne hitimo, ampak počakamo, da se odprejo in oprášijo preostali ženski cvetovi. Zaradi manjše rodnosti lahko pričakujemo tudi bujnejšo vegetativno rast, ki bi jo s takojšnjo rezjo le še spodbudili. Zato rez opravimo tik preden bo leska ozelenela, in to manj rigorozno kot običajno.

Z rezjo poskrbimo predvsem za to, da bo krošnja dovolj razprta in da bodo rodni enoletni poganjki dobro osvetljeni in bodo zrasli vsaj 20 cm v dolžino. Pri leski je dobra osvetlitev eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na količino in kakovost pridelka. Največ lešnikov z dobro notranjo kakovostjo se razvije na poganjkih, dolgih 20 do 40 cm.

Pri gnojenju je v mladih nasadih poudarek na dognojevanju z dušikom, v rodnih nasadih pa na gnojenju s fosfornimi in kalijevimi gnojili. Za dober pridelek je pomembna tudi preskrbljenost z borom in cinkom.

Prva leta po sajenju z dušičnimi gnojili čimbolj spodbujamo intenzivno rast, da dobimo dovolj velike grme oz. drevesa. V drugem letu potrebuje leska 30 g čistega

dušika na sadiko. Naslednja leta odmerki postopno povečujemo, do 150 g čistega dušika na sadiko v šestem letu. Dognujemo v treh terminih: prvič že v začetku zime za dober razvoj cvetov (1/4 predvidene letne količine); drugič ob koncu zime za normalno cvetenje in brstenje (1/2 skupne količine) in tretjič v začetku junija za dobro oploditev (1/4). Mineralno dušično gnojilo (navadno uporabljamo KAN s 27 % dušika) potrosimo po čisti, nezapleveljeni površini, ki je enaka širini krošnje. Za boljše delovanje gnojilo plitvo vkopljemo v zemljo.

V dobi rodnosti dognujemo še s fosforjem in kalijem. Za pridelek 2.600 kg/ha suhih lešnikov v luščini pri 500 rastlinah potrebujemo letno naslednjo količino hranil: 120 – 160 kg/ha dušika, 60 – 70 kg/ha fosforja in 100 – 120 kg/ha kalija. Z dušikom tudi v rodnem nasadu dognujemo v treh terminih (začetek zime, konec zime in konec pomladi), s fosfornimi in kalijevimi gnojili pa preko zime, v času mirovanja rastlin. Gnojimo po celi površini in ne samo pod grmi. Izbiramo tovarniške mešanice NPK s čim manjšim deležem dušika. Količino potrebnega gnojila preračunamo odvisno od števila rastlin, ki jih gnojimo, od formulacije NPK in od prej navedenih potrebnih količin posameznega hranila. Zaradi letošnjih težav pri cvetenju in oprašitvi priporočamo še trikratno foliarno dognovanje z borom in cinkom. Prvo škropljenje opravimo konec aprila, drugo sredi maja in tretje v začetku junija. S tem bomo dosegli večji delež oplojenih cvetov in boljšo diferenciacijo za naslednje leto.

Pod obdelavo tal razumemo vzdrževanje čiste površine pod grmi in negovane ledine v medvrstnem prostoru. Pomembno je, da so tla pod lesko čista predvsem spomladi, v času intenzivne rasti in konec poletja, med zorenjem lešnikov. V vrsti običajno uporabljamo herbicid. Pridelovalci, ki pridelujejo lešnike po načelih integrirane pridelave, morajo upoštevati, da herbicidni pas ne sme presegati 1/3 medvrstne razdalje. Spomladansko tretiranje opravimo, ko so pleveli sredi intenzivne rasti in dosežejo okrog 20 cm. Uporabimo pripravke na osnovi glifosata + terbutilazina (Folar 525 FW) ali MCPA (U 46 M-Fluid). Za pozno poletno škropljenje, ki je namenjeno predvsem lažjemu spravilu pridelka, pa smemo uporabiti samo pripravke na osnovi glufosinata (Basta-15).

Zdaj je tudi čas, da pregledamo zdravstveno stanje leske. Nenormalno odebeljeni, deformirani brsti na mladih poganjkih kažejo na prisotnost leskove brstne pršice (*Phytoptus avellanae*). To je majhen, s prostim očesom težko viden škodljivec, ki s sesanjem povzroča, da se brst ne razvija normalno. Ko se napaden brst posuši, se pršica preseli na naslednje mlade brste na istem poganjku. To se običajno zgodi v fazi, ko ima leska razvite prve tri do štiri liste. Čas migracije iz propadlega v zdrav brst je najbolj primeren za škropljenje. Učinkoviti sredstvi sta thiodan (0.2 % konc.) ali cosan (0.2 – 0.3 % konc.), ki pa v Sloveniji nimata registracije za tega škodljivca. Pri manjšem napadu lahko poščipamo napadene brste ali porežemo prizadete dele poganjkov.

Sredi maja bomo začeli spremljati pojav lešnikarja (*Balaninus nucum*), ki ga dobro poznajo tržni pridelovalci lešnikov, slej ko prej pa se pojavi tudi na vrtovih ali v manjših nasadih. Najbolj zanesljivo ga prepoznamo po 1-2 mm veliki luknjici v luščini lešnika. Hrošček z izrazitim rilčkom se pojavlja od sredine maja do konca julija, lahko tudi še v avgustu. Na plodovih povzroča posredno in neposredno škodo. Posredno škodo povzročijo razne glivice (pogosta je monilija), ki se naselijo na luščini ob luknjici, skozi katero samica odloži jajčece. Ličinka, ki se razvije iz jajčeca in poje jedrce, pa povzroči neposredno škodo. Škodljivca zatiramo s kemičnimi sredstvi. Dovoljenje za uporabo ima Mesurol WP 50. Lesko poščipamo, ko s

stresanjem vej ugotovimo, da je preseženo kritično število (3 - 4 hroščki na grm). Lešnikarja lahko odpravimo tudi s plitvo mehansko obdelavo tal pod grmi. Aprila, ko je še v tleh v obliki ličinke oz. bube, ga z okopavanjem ali frezanjem zmotimo in preženemo izpod leske.

Fotografije:

1. Sorta Segorbe, sodobna gojitvena oblika kotel na srednje visokem deblu.
2. Sorta Ennis, tradicionalna gojitvena oblika grm s štirimi ogrodnimi vejami
3. Ženski cvet leske z značilno brazdo.
4. Leska bo letos zaradi dolge zime pozno ozelenela.

+ lešniki v boks paleti

+ lešniki na grmu.

dr. Anita Solar
BF Agronomija, Izpostava Maribor

Maribor, 6.3.2003